

ACC. NR 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Upptecknat av:* Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: *Adress:* Stehag
Socken: *Berättat av*
Uppteckningsår: *Född år* *i*

1

Uppteckningen rör "Gå med tranan".

Som julskämt förekom på sin tid och ort att "gå med tranan". Man tog en plejel, band ett lakans ena snibb om "slaolens" nedre ända, så att det liknade ett huvud med näbb, den andra snibben om "håmolens" nedre del - detta blev "tranans" stjärt - steg gränsle om plejeln in under lakanet, där man var tämligen dold och genom att leda på plejeln ömsom på slaol och ömsom på håmol, fick tranan att backa på huvudet och vipa med stjärten. Och då var man färdig att gå på visit.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoherde
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av Kerstin Persson
Uppteckningsår: 1919 Född år 1854 i Bara

2

Uppteckningen rör Fastlagsgille i Bara och Skabersjö (på 1870-tal.)

Gillet firades lördagen före fastlagssöndag. (Under fastlagstiden alla lustbarheter inställda. Ingen dans förrän annandag påsk.) Tidigare hade gillet inletts med leken: "Slå katten ur tunnan", men denna var nu bortlagd och i stället gällde det att ridande "ta ringarna", som voro upphängda i en galge. Den, som blev "kung" (kallades senare "förman" för att undgå lätt vidhängande öknamn) skulle börja dansen vid gillet. Den av honom uppbyggda flickan ansågs mycket hedrad och fick ett band bundet om armen till tecken på sin värdighet. Före gillet början red man omkring (ett par fiolspelare i spetsen för tåget - en särskild ryttare red mellan dessa för att tygla deras hästar, när musik utfördes) till gårdarna för att "visa sin förman" och för att tigga pengar klädd i vita linnebyxor och svart jacka och med "fastlagsris" av kulört papper på ståltrådsställning. Stundom åstadkoms små-

"Ta ringarna".
"Förman".

3257

blommorna genom att nysta kulört garn på en pappskiva. - Trakteringen var kaffe och fastlagsbullar.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: _____ Adress: Stehag

Socken: _____ Berättat av _____

Uppteckningsår: 1917 Född år _____ i _____

4

Uppteckningen rör Fastlagstiden.

(Degebergatradition): Dymmelveckan gick det ej an att tvätta eller hänga ut kläder - de blevo då sköra och fördärvade.

Dymmelveckan.

(Do.): På Långfredagen får man ej städa och inte bör man heller gå bort utan hålla sig hemma i stillhet liksom på juldagen - vid risk att eljest under året bli värkbruten.

Långfredag.

"Stingkagetisda" bakes stingkagor av kornmjöl.

"Stingkagetis-
da".

"Skärtorsdagen" ha barn och tjänare ännu raljerier för sig med "kåst o. raga", som gjorda i miniatyr eller ritade på papper och utklippta fästas på ryggen.

"Skärtorsdag!"

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

5

Uppteckningen rör Fastlagsbruk i Stehags prästgård.

(Under C.W.Appelgrens tid.)

Lördagen före fastlagssöndag skaffade sig barnen, alla Fastlagsris. 5, fastlagsris. Dessa utgjordes av en ofta meterlång smidig björkegren. Måndagens morgon gällde det att komma först upp. Den, som det kunde, hade rätt att avbasa de andra i deras sängar. Risningen skedde emellertid endast genom slag på täcket. Det blev därför mera "smäll" än smärta. - Mamsell Rehn, guvernanten, och Anna tyckte det var genant, att pojkarna, som voro rätt stora, skulle komma och överraska dem, och riglade dörrarna till sitt rum ("barnkammaren") och kände sig nu mycket säkra. Pojkarna lyckades emellertid genom maskopi med en jungfru vinna inträde, och damerna avbasades med stor förnöjelse. Enligt vad gamla mamsell Eneberg berättat, hörde det till, att den eller de avbasade voro skyldiga att på eftermiddagen s.d. bjuda på fastlagsbullar.

Onsdagen före skärtorsdag klippte man i smyg ut "stege,

raka och kvast" - kvarterslånga ungefär - för att på skärtorsdagen Resa till Blå-
"ha den och den att resa till blåkulla". Detta skedde genom att kulla.
omärkligt med en knappnål fästa nämnda grejor på personens rygg,
i hans mössa eller liknande.

Baron Cederström kom en gång skärtorsdag på besök hos
prosten. Tyra var rustad och lyckades omärkt placera de tre nämnda
utensilierna under slaget på hans mössa. På hemvägen upptäckte han
det emellertid och kvitterade skämtet genom ett i prästgårdens kök
något senare inlämnat brev med en större teckning, föreställande
de tre mamsellerna Appelgren, ridande åstad på en gemensam kvast
hänemot en vid kokande gryta sysslande häxa, med tillönskan: "Lycka
till på färden!"

Palmsöndag, blåmåndag, vetetisdag, skit-teonsdag, skär- Påskveckans
torsdag, långafredag, påskalördag. dagar.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ACC. NR 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

7

Uppteckningen rör Slå katten ur tunna. - "Ta ringarna".

I stället för "slå katten ur tunna" nöjde man sig i Frenninge på senare tider med att "ta ring". Denna lek övades fastlagsmåndag enligt meddelarens påstående. En galge var uppsatt och i dennas tvärträ voro fästa ett antal av "grönt" (buxbom) bundna kransar. Det gällde att med sabel (?) eller käpp fånga dessa kransar under det man red (?) igenom, och var detta desto svårare, som de hängde så högt, att man för att lyckas måste resa sig i stigbyglarna eller såsom det hände att de skickligaste rytarna gjorde, rent av stå i sadeln. Den, som lyckades taga de flesta ringarna, var kung för dagen och hade rätt att välja sig en flicka, som blev "fastlagsbrud". Så följ^de festlighet med dans och traktering. Den senare hopsamlad i gårdarna: smör, bröd och ost. Stundom gavs även pengar. "Håvor" kallades det. Spelmännen trakterade fiol och klarinett.

"Fastlags-
brud".
"Håvor".

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör "Slå katten ur tunna". (på senare tider en
flaska)

(Kantor J. Westin 16/1 1917; tradition från
S. Sandby 1880-talet ännu): Sedan tävlingen var slutförd gällde
det tillrustning för det följande kalaset. Utklädda red man omkring
två och två och besökte de olika gårdarna. En var "talesman".
Gamle Jon Persson från Ryd läde sina ord på följande sätt: "Goddag
gott folk! Vi komma idag för att gästa en stund på er gård och
njuta lite av eders vård. Vi hava idag övat den gamla leken att slå
katten ur tunnan, vilket är en gammal bardalek, där ingen yngling
är blyg eller vek, och det är efter fädernas sinne och står ännu
kvar uti ungdomens minne att såväl vid påsk som vid sommar milde
att hava de många storartade gilde. Jag presenterar för eder da-
gens hjälte, soldaten vid Södra Skånska Infanteriregementet Karl
Schultz, vilken idag varit vår ledare och krönt vår sak med lycka
och seger. Leve Konungen! Hurra! Hurra!" - Byns pågar bildade na-
turligtvis eskort.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör påsk och påsk seder.

I bondhem borde förr varje tjänare tilldelas påskägg, ett halvt tjog. - Rulla påskägg var en i Stehag vanlig lek. - Att "ge påskaskräll" enl. Jöns Persson ej ovanlig sed i Ennaröd.

"Rulla påskägg". - Sed i Stehags prästgård "Rulla påskägg!" ännu under prosten C.W. Appelgrens tid (1870-80-talen).

Äggen färgades blå (mörk gredelin), gula och röda. Den gula färgen åstadkoms med vitmossa, som plockades på den ouppodlade "fäladen". Varje barn fick sitt halva tjog till färgning och fri disposition (utöver de vita, som bjödos vid bordet). De färgade användes till att rulla med. En tegelpanna anskaffades och anbragtes i ett något lutande läge. Vid nedre kanten fylldes med sand, så att det blev jämn sluttning. Den äldste började rullningen genom att släppa sitt ägg vid pannans övre

kant och låta det rulla utåt golvet. Så fortsatte sedan den ene efter den andre, och den, som med sitt ägg träffade någon eller några av de föregående, "vann" dessa. Med övning kunde man, genom aktgivning på dels pannans hålighet och dels äggets form, i någon mån dirigera riktningen. Det inträffade stundom, att äggen knäcktes, och gingo de sedan sämre - "socka dålli fot".

ANDS UNIVERSITET
FOLKMINNESMUSEUM

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

11

Uppteckningen rör Skärtorsdag.

(Maja Jöns Lars (1/9 1927), syster till Cecilia Andersson): I hennes hem i gamla Verlinge iaktogs å skärtorsdagen, för att intet ont skulle vederfaras kreaturen (för att maran inte skulle ria hästarna), följande: Å övre halv- dörren till ladugården ritade man ett "femuddakors", som enl. av Maja själv utförd teckning hade följ. utseende. Detta kors ritades stundom endast med krita, men stundom även med tjära.

Vidare skulle stål sättas i tröskeln vid ingången till ladugården. Det kunde vara en stålnål, stoppenål.

Ett annat försiktighetsmått skärtorsdag var att då icke låna bort någonting.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Majvisa. - Majsjungning i Stehag. m.fl. socknar.

(Gertrud Anders Nils 9/7 1917): Det var 1852.

Ungdomen i Hassleby kom då "Vallborafton" (siste april) till Rönneholm och gjorde förfågan, om de fingo lov att "sjunga maj" även vid slottet. Jo, det medgav kammarjunkaren. Även till Ekströms, inspektorens - denne bodde då i Trädgårdshuset på andra sidan ån - fingo de lov att komma. När de sjungit för kammarjunkaren, lovade denne att bestå dem nödigt brännvin till deras pingstgille. Till Ekströms bjödos sångarna ävensom en del arbetare från gården, som passat på och anslutit sig till dem, på sup med bröd.

Av själva majvisan minnes mor Gertrud endast följande strof:

"Här sätter vi maj i Edert tag,
det ska Ni få se i morrn vid ljusan dag."

Det var en grön krusbärskvist, som stacks in i takskägget. - Där

Uppst. Kyrskabo. 2. Gulgebovi, Thakay.

13

(Gamle sadelmakare Holmberg 26/1 1919): Den samlade ungdomen "stassade" pingstdagen till kyrkan (i Stehag).

4 (Gamla mor Holmberg 26/1 1919): I Qvisttofta florerade majsjungningen på 1860-talet. Så gott som alla ungdomar med. Förridare och fiolspelare i tåten. Blomsterklädda kor-
gar för insamling av gåvorna. Vid ankomsten sattes en kvist i
taket. Av visan mindes hon:

"Kära far och mor, nu sätta vi maj i Ert tak.

Maj är välkommen, som är så ljuvlig för ungdomen.

Sen kommer vi igen om pingsedar

Kära far och mor, ge oss lite av va Ni har.

Lite mjöl till en kaka, det kan vi nog själv baka.

(do. ägg, fläsk och smör)

Få vi lite pengar i vår pung

Så blir den så tung."

Gillet hölls pingstdagarna. "Kock från staden" för matlagningen. Den samlade ungdomen "stassade" pingstdagen till kyrkan. En gosse och flicka utsågos till "brudfolk". De buro brud- och brudgumskläder - dock ej krans och krona - och kallades under gillestiden "far och mor".

3257

Majvisa.

(Maria Johansson, efter fadern från Marsvinsholm)

God afton, om ni hemma är
Maj är välkommen
Förlåt oss, om vi väcka er
Glädjens nu för en så ljuvlig sommar.

Nu kommo vi uti er gård
Och fråga om vi sjunga får.

Ty bära vi nu maj i by
Och prisa den med sånger sju.

Nu vinterns tvång ur landet är
För löv och gräset grönt nu är.

Den lilla lärkans ljuva klang
Går upp i skyn med majesång.

Välkommen är maj månads tid
Gud signe denna sommar blid.

Skriv endast på denna sida!

3257

Förläna oss ett ymnigt år
Bevara både hus och gård.

Giv mjölk och smör och honung söt
Bovete till bovetegröt.

Vi sätta maj uti ert tak
Det får ni se i morgon dag.

God natt. Och tack det ska ni ha
För gåvan den va ganska bra.

Majgille och majvisa i Bara förs.

(Medd. 7/3 1919 av Stickarskan Kerstin Persson, född i Bara 1854): Seden fortfor i hennes barndom och ungdom, åtminstone inemot slutet på 1870-talet. Det var uteslutarde drängarna, som plögade sjunga maj. Flickor inbjödos - inga äldre. Trakteringen var huvudsakligen anrättning på ägg:äggröra och äggakaka, stekta ägg och kokta. Gillet hölls i någon bondgård. Hon mindes ej, att sedan med "grön kvist" i taket iakttogs.

Av majvisan erinrade hon sig följande:

God afton om Ni hemma är
Maj är välkommen.
Förlåt oss, om vi väcka er
Gläd oss nu och så den sköna sommaren.

God afton både far och mor
Så många som i huset bor.

Den lilla lärkans ljuva kläng
Gud lovar med maj månads sång.

3257

Så bära vi nu maj i by
Och prisa Gud med sånger ny.

Med svett vi jorden (d)yrkat har
Och lagt vår säd i henne kvar.

Förläna oss ett ymnigt år
Bevara både hus och gård!

Låt växa korn på åkrarna
och gräset gro i ängarna.

Giv humle hög på stängerna
Och besk malört i ängarna.

(grön spenat?)
Giv ärter, rötter, kål, sallat.

Låt bin ge vax och honung söt
(och) bovete till bovetegröt.

Låt hönan giva ägg på fat
Till pannekaka och äggamat.

Skriv endast på denna sida!

3257

Vår skog han får^{xx} så grön en hatt

Maj är välkommen.

Så vilja vi alla be gonatt.

Gläd oss nu och så den sköna sommaren.^x

Visan innehöll mycket mer. Där var något om kor och får.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

^{xx} "har fått" sjöng man, om skogen redan var utslagen.

^x Hade även hört omkvädet: "Sommaren är så ljuvlig för ungdomen."

Skriv endast på denna sida!

Majgille i Frenninge.

(Fröken Thornberg): "Södre Möllare", 80-årig, var den siste, som ännu sjöng majvisan. 1863. Kom ensam, iklädd gula skinnbyxor, rödgulrandig väst, vita långstrumpor, band med tofs, hög hatt (plommonstop), blå jacka (rynkjacka) - vid 5-6-tiden - till gamla änkeprostinnan Rotstein, handlande Thornberg och bagare Lindman - grön kvist över det inskurna korset över dörren. - Traktering kaffe och bröd.

Den förste maj fingo hästarna en skiva bröd, doppad i brännvin, och korna en tjärad sill.

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av Fabrikör J. Nilsson
(efter fadern, fjärdingsman N. Nilsson
i Kärrestorp, 85 år, död 1910)
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Pingstgille.

Pingstgille hölls i tur och ordning i de olika gårdarna. Enligt N. Nilssons ännu levande hustru hölls gillet hos den, som för året var ålderman. Det firades med dans på lohan, välfägnad i mat och dryck och varjehanda lekar, bland annat plägade man "dra rep". Gillet anordnades av tjänarna, och husbönderna inbjödos som gäster. Vid tillrustningen gällde frågan först och främst, vilka som skulle gå omkring i gårdarna och tigg ihop till välfägnaden. Det var ägg och ost och smör och brö och brännvin, som skulle anskaffas. Och malt skulle "ydas" till brygd. Matlagningen och brygd verkställdes på stället, där gillet hölls. - Om pojkar eller flickor skulle vara "tiggare" avgjordes genom kapplöpning. Tre flickor skulle "springa" och en pojke. Vägsträcken det gällde, var från byn - där skolan nu ligger - och ner till "Pingmöllan" (en 800 met.) (Obs. Ping, pinka,

Skriv endast på denna sida!

kasta sitt vatten). Pojken skulle springa hela vägen. De tre flickorna blott en tredjedel var. Man hade en nyckel, som av den första flickan lämnades till den andra och av denna till den tredje. Om denna sista var framme vid målet först, hade gossarna förlorat och blevo "tiggare".

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Ölka östra Adress: Stehag
Socken: Berättat av Gertrud Anders Nils
Uppteckningsår: 9/7 1917 Född år i

Uppteckningen rör Pingstgille.

Sådana var det sed att hålla i Stehag ännu på 1850-talet, enligt Gertrud Anders Nils (9/7 1917). Det var 1852. Ungdomen i Hassle by hade då genom majsjungning gjort förberedelser till sitt pingstgille och av kammarjunkaren fått löfte om brännvin till detta. Eljest hörde det till, att drängarna medförde sådant. På varje bondställe fanns i regel två drängar: störrsdräng och minnsdräng, och två pigor: störrspiga och minnspiga. Till gillet skulle störrspigan ställa om ett fat gröt och minnspigan ett fat kakor, "puderkakor" och "gorrå" vanl. De för-ra liknade klenor men voro bakade på järn. För övrigt var det en 4-5 stycken eller flere, som blivit utsedda till att med korgar gå omkring och insamla gåvor till gillet på de ställen, där man förut sjungit maj. Det skedde vanligen en morgon. De hade då en talan: "Här komma vi med våra sju korgar på ra, kära far, kära

Skriv endast på denna sida!

3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

mor, ge oss lite av allt va Ni ha." - Gåvorna utgjordes av var-
jehanda livsförnödenheter; bröd, fläsk, kött, ägg, ost, smör.
Så samlades välfägnad till gillet, som varade i två dagar, och
till vilket även husbönderna blevo inbjudna. Där var naturligtvis
"speleman" med - kommo främmande med ålägg dem att betala särskild
"spelen^{an}speng" - och dans och drickande utfyllde huvudsakligen ti-
den mellan måltiderna. Det gick dock i allmänhet någorlunda stä-
dat och hyggligt till.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

24

Uppteckningen rör Julseder.

I Degeberga brukade gudmodern komma ihåg sitt gudbarn med en julkaka.

Gudmodern.

(J. Westin): "Julasmäll" kallades i S. Sandby skjutningen julafton.

"Julasmäll".

(Degebergaträdion): Juldagen (liksom Långfredagen) bör man ej städa eller gå bort vid risk att eljest under året bli värkbruten.

Ej gå bort
juldagen.

Enl. mor Gertrud Anders Nils julhalm i bruk i Hassle på 1850-talet hos hennes faster Kerstena Åke Lars.

Julhalm.

"Bosstakronan" och "julafulen" togos in och hängdes upp. Den förra gjord av borster och halm, den senare var av trä och med utslagna vingar och upphängdes i ett hästtagel och kunde, om den sattes i gång snurra runt en lång stund. Kring fönstren, som inga gardiner hade, pryddes med taggat eller krusat papper.

"Bosstakronan"
o. "julafulen!"

Skane

3257

*Julbröd, Frenninge
Stehagshemmen*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV 25

"Brunkål" och långkål" hörde till de givna julrätterna.

Julrätter.

Juldagen fick man ej sopa (Ej kasta soporna på gården.) Ej sopa juld.

Av det bevarade julbrödet gavs åt såväl hästar som folk en bit, innan man började vårarbetet (ännu på 1850-talet). "Dä ska du ha" sade moran till pigan, som ville slinka undan," annars blir du trött och håller inte ut till hösten är slut."

Julbr. t.dragarna på vår.

(Fröken Tornberg, Frenninge): $\frac{1}{2}$ skiva julbröd åt dragarna, när vårarbetet började.

Do.

"De tolv juldagarna" gav man akt på vädret för att därav sluta sig till, hurudant vädret skulle bli under de 12 följande månaderna.

Vädret.

Ingen julgran i de gamla Stehagshemmen - kom i bruk först på 1880-talet, - Inte heller i kyrkan granar om julen förrän under pastor Perssons tid.

Julgran.

(Ö.Göinge,Gryt): Den, som sår säd, har en bit av julbrödet i lomman, så blir det god skörd.

Julbr.v.sådd.

I Frenninge förekom, att man, när man juldagen kom ut och skulle åstad till ottan, fann stallet på alla sätt pyntat och fint. Där var nymokat och sopat, seldom och betsel fejade och blanka, hästarna t.o.m. "påselade" och vända i spiltan, så att det genast var färdigt till förspänning. Det var

Julöverraskning.

goda vänner emellan till julöverraskning. Var man ovän med någon, kunde det hända, att överraskningen blev av motsatt art, vilket emellertid var sällsynt och möttes av allmänt ogillande.

Nyårsskjutning var i Frenninge länge i bruk Nyårsskjutnin
och lär ha varit enastående våldsam. Där var mycket militärer. g
Man började med enstaka skott, 1,2,3 och så brakade en hel salva
lös. Det lär ha förekommit, att fönsterrutor sprungit.

Enligt mor Cissela Pet.Nils har 13:de dag
jul i Stehag fordom förekommit "något slags sjungande".

I Stehag åt man nyårsafton s.K. "mörkebid" "mörkebid" o.
(smör, bröd och fårakött etc.) vid 5-6-tiden och sent på kvällen "nattamad".
"nattamad" och vakade så vanligen ut det gamla året.

Julhalm på golvet förekom i N.Mellby ännu Julhalm.
på 1860-talet.

(Chronfeldt 19/3 1922): Annandag jul var det "Moga" annan-
i Hassle den seden att gå och "moga". Det gällde att utföra detta dagjul.
innan dräng eller husbonde i gården voro uppe. Så snart någon vi-
sade sig, tog man till flykten. Det var en stor skam att få möge-
hjälp. Långt efteråt hette det hånande: "Minns du, när vi hjälpte
dig och moga?" Stundom kunde skämtet ta så grova former, att hela
"maneset" fylldes med mög. Flere stycken drängar hjälptes åt och
kastade in en stor del av gödselhögen. En gång hade man i Hassle
hos smeden hängt släggorna i kornas svansar och ställt "hobborna"

(krubborna) bakom korna. Stundom lade man selarna på korna eller band sädeskärvar på kornen på dem.

Om "mogning" (hjälpa till och moga) berättar A. Johnsson, att sådan förekom i Stehags prästgård ännu omkr. 1880. Det lär ha varit Norrman i tjänst hos P. Månssons n:o 6 och Sven Backes Jöns från Norregård, som tjänstgjorde. En mängd gödsel hade hopats i stallet, och gödselbören krönte verket. Prästgårdsdrängarna fingo ett styvt göra med att ställa i ordning.

(Ida Holmqvist): Om våren: "En fågel kommer med en vinterknuda". "Julaknuda".

"Julaknudan" (20:de Knut) träknuta, vedträ eller dyl., omlindad med papper, å detta inskription, smygande: "Här kommer Knud, som kör julen ud." Man söker få tag i knutan fortast möjligt och springa efter kastaren, om den hinnes, får han ta sin knuta hem (han söker vanligen gömma sig) - om man ej blir av med den, så går man till ett annat hem och upprepar skämtet.

Inskription å knutan: "Här kommer Knut, som kör julen ut. Vill Ni inte ha me, så får Ni skicka mig till naboer." Seden vanlig i Degeberga ännu omkr. 1910 - ännu bruklig.

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: *Oskarö* Adress: Stehag
Socken: Berättat av Thornberg, Thomasine
Uppteckningsår: *april 1917* Född år i Frenninge, Färs hd

28

Uppteckningen rör Jullekar.

Det brinner en eld, den brinner så klar,
den brinner i tusende kransa(r)!
Ack kunde jag den äran få
att med min käresta dansa?
Vänd dig om, tag mig i famn,
dansa med mig mera.

Där stod ett träd på min faders gård,
det hade så underliga blommor (i Stehag grenar).
Där växte äpplen däruppå, både röda och gröna.
Och röda rosor, de äro härliga,
och vackra flickor äro kärliga,
helst när man får den man vill ha
är högsta nöjet uppå jorden.

3257

Stjärnorna blinka på himlen blå.

Vackraste flicka, va tänker du på?

Munter och glad i svävande ring

valsen den går hela världen omkring.

(Ring i rörelse - två par dansa inne i ringen under fortgående
avlösning av varandra.)

Var och en söker sin kusin (stundom: Stekta harar, skäl-
lade svin)

ta den (dem) om armen, släng den in.

Här dansar tiljan under noten,

var lätt uppå foten

stöt ej emot'en.

(Ring i rörelse - 1 herre och 1 dam ta ur ringen 1 d. o. 1 h.
och slänga dem in.)

Där gingo ett herrskap i snöen,
de voro så våta om skorna - tralala
Och korgen jag dig skänker
en annan jag påtänker.
Ja ä så hjärtans nöjd och gla
för när ja friar, så får ja "ja".

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

1948-05, Folkminnesarkivet, Lunds Univ.
Stadshuset

Skane
Orska orten
1978 1977

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av Thornberg, Thomasine
Uppteckningsår: 9/2 1917 Född år i Frenninge, Färs hd.

30

Uppteckningen rör Rida Staffan.

I Frenninge fortlevde ännu på 1870-80-talet, möjligen längre, seden att annandag jul rida Staffan. Det var en gammal gråskäggig dragon, en korpral Bengt Frans, som med sina tre söner, även de dragoner, Frid, Frank och Friberg, höll traditionen uppe och höll den högt. Åbosöner l. drängar kunde få sluta sig till dem, så att de blevo en trupp på 10-15 stycken - men rida skulle de då kunna. Alla voro klädda i kragstövlar med sporrar, och soldaterna buro militärmössor. Man visste, att de skulle komma, och traktering ställdes i ordning i förväg. Vid 5-tiden redan sprängde de vanligen in på gården till handlande Tornbergs, varifrån sedan rondan fortsattes med besök i samtliga gårdar i byn. Med kraftiga och klara röster stämde de nu upp "Staffansvisan".

St.Staffan var en stalldräng, en stalldräng.

Han red sina fålar fem i ra, i ra, i rallalallala.

Vid orden "i ra, i ra" red man efter varandra i en cirkel, varefter man återtog en var sin plats, låtande hästarna samtidigt resa sig på bakfötterna. Fanns i huset en vuxen dotter, var det henne, som det ålåg att bjuda ryttarna in på traktering, som vanligen bestod av kaffe och kakor eller till omväxling ett glas körsbärsvin och klenor - någon gång väl också en sup. Men allt skulle gå ordentligt till, och det var en hederssak för ryttarna att vara med vid gudstjänsten, där de ännu också uppträdde i kragstövlar och sporrar. Vid inträdet i stugorna hälsade de höviskt: "God jul", och till avsked hurrade de, sedan de satt sig upp till häst. Av visans fortsättning erinrade sig fröken T. endast utom begynnelsen följande: Gossar, låt oss lustiga vara,

En gång jul om året bara.

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Sk Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: _____ Adress: Stehag
Socken: _____ Berättat av _____
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

32

Uppteckningen rör "Rida Staffan".

(Sadelmakare Holmberg 26/1 1919): Ännu på 1850-talet (56-57) fortlevde i Stehag den seden om än i urartad form. Drängar kunde samlas en 8-12 stycken, kläde ut sig - stundom endast med en skjorta över de andra kostymerna, och redo så omkring till gårdar och hus. Trakteringen vanligen brännvin. Holmberg minnes sådana sällskap vid Hasslebro 56 eller 57.

(Chronfeldt 19/3 1922): Staffansritt i Stehag 1849. Hans far, Anders Månsson, deltog i sådana sällskap med bl.a. Lars Hare (hade tjänat på Harahemmanet i Kärrstorp). Brännvin bjöds i regel vid varje gård. Andra kunde inmundiga och tåla en 8-10 supar. Lars Hare skulle ha inmundigat 27. Men så blev han också dödfull och låg ett par dagar som livlös.

(Aug. Larsson, Vaghult 8/3 1922): I Kyrkhult fortlevde in på 1870-talet seden att annandag jul rida "Staffans-

3257

schoiet".

33

(Fröken Tornberg, Frenninge): De, som ridit
Staffan, stodo i parad vid kyrkan vid gudstjänsten för att visa, att
de voro nyktra.

STATS-TRYCKERIET
BOKFÖRHANDLNING

ACC. NR. 3257

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Östra staden Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

34

Uppteckningen rör "Gå med stjärnan".

(Kantor J. Westin, tradition från S. Sandby):

Ännu på 1880-talet sed i Sandby att "gå med stjärnan". Seden dock i dekadansform - ansågs vara förblommerat tiggeri. Det var en gammal gubbe, som med två sina pågar 13:de dagens kväll brukade uppträda. Stjärnan var en stor fyruddig sådan, förfärdigad av ox- eller svinblåsa och var prydd med målningar. Vad dessa föreställde, är meddelaren ej fullt viss om. Antagligen var det en stad (Betlehem?), Jesus i krubban, kameler, ett par (tre?) gamla personer etc. Ljus brann i stjärnlyktan, som vändes runt på sin stång. Av den sång, som sjöngs, erinrar sig meddelaren blott:

Goder afton, goder afton, så många här finns

Husfader, husmoder varen glada till sinns.

De gåvor i matväg, som erhöles, samlades i en medhavd tvärpåse ("tvägolapose"). Och avtackning skedde med orden: "Hav god tack:,:

3257

för en hederlig god skänk."

U
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV